

Justitieutskottets betänkande

1983/84:17

om anslag till åklagarväsendet (prop. 1983/84:100 bil. 4, C, jämte motioner)

ANDRA HUVUDTITELN

1. **Riksåklagaren.** Regeringen har i proposition 1983/84:100 bilaga 4 (justitiedepartementet) under punkt C 1 (s. 54 och 55) föreslagit riksdagen att till Riksåklagaren för budgetåret 1984/85 anvisa ett förslagsanslag av 10 371 000 kr.

Motion

I motion 1983/84:1511 av Nic Grönvall (m) hemställs att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om att i rättegångsbalken införs åklagar-
etiska regler i enlighet med vad som har anförts i motionen.

Utskottet

Medelsberäkningen

Regeringens förslag till medelsanvisning för nästa budgetår för riksåklagarens verksamhet har beräknats med utgångspunkt i huvudförslaget om besparing. Utskottet har inte någon erinran mot förslaget.

Information om förundersökning

Önskemålet i motion 1511 går ut på att begränsa åklagarens möjlighet att till massmedierna lämna ut information om pågående förundersökning. Enligt motionären bör inte sådan information få lämnas ut som kan avslöja vem som är misstänkt i målet. Anses det ändå nödvändigt att lämna ut sådan information bör i alla händelser genom åklagarens försorg den misstänkte samtidigt ges tillfälle att för massmedierna framlägga sin syn på förundersökningen.

Den fråga som tas upp i motionen berör reglerna om yttrandefrihet, sekretess och meddelarfrihet för offentliga funktionärer. De grundläggande reglerna om meddelarfrihet finns i 1 kap. 1 § tredje stycket tryckfrihetsförordningen och de innebär att det i princip står var och en fritt att meddela uppgifter i vilket ämne som helst för publicering i tryckta skrifter. Grundsatsen om meddelarfrihet, som har gamla anor i svensk lagstiftning, har utvecklats ur principen att bara en person (i regel utgivaren då fråga är om en periodisk skrift) har det straff- och skadeståndsrättsliga ansvaret för en tryckt

skrift. Reglerna innebär att uppgiftslämnaren går fri från ansvar och skadeståndsskyldighet, även om han är underkastad tystnadsplikt beträffande de uppgifter som lämnas. Meddelarfriheten är emellertid inte undantagslös. Undantagsreglerna finns i 7 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen. De innebär att meddelarfrihet inte föreligger i fråga om meddelanden som innebär att någon gör sig skyldig till spioneri eller annat allvarligt brott mot rikets säkerhet. Undantag görs också för uppsåtligt utlämnande av allmän handling som inte är tillgänglig för envar.

Vidare kan utan hinder av reglerna om meddelarfrihet den straffas som gör sig skyldig till uppsåtligt brott mot tystnadsplikt i de fall som särskilt anges i sekretesslagen (1980:100). – De bestämmelser om sekretess beträffande förundersökning m. m. till skydd för enskildas intressen som finns i 9 kap. 17 och 18 §§ sekretesslagen innebär inte någon begränsning i meddelarfriheten på området. Även sekretessen till skydd för det allmännas intressen genombryts av meddelarfriheten utom när det gäller vissa uppgifter om tvångsmedelsanvändning.

Angående de närmare övervägandena rörande meddelarfrihet och tystnadsplikt kan här hänvisas till prop. 1975/76:204 om grundlagsändringar angående tryckfriheten s. 93 ff och till prop. 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m. m. del A s. 104 ff. Frågor rörande meddelarfriheten har också varit föremål för överväganden av yttrandefrihetsutredningen i betänkandet (SOU 1983:70) Värna yttrandefriheten.

Vid ställningstagande till motionsspörsmålet vill utskottet till att börja med erinra om att meddelarfriheten utgör ett viktigt led i det regelsystem som syftar till att förverkliga den s. k. offentlighetsprincipen. Reglerna om meddelarfrihet är avsedda att bl. a. motverka att bestämmelserna om sekretess hindrar en från mera allmänna synpunkter berättigad insyn i myndigheternas sätt att fullgöra sina uppgifter.

Av vad nu sagts om ändamålet med meddelarfriheten följer att denna i och för sig inte är till för att uppgifter om enskilda personer skall kunna spridas. Det är emellertid ofrånkomligt att meddelarfriheten kan leda till oönskade konsekvenser i form av publicitetsskador för enskilda. Inte minst när det gäller brottsutredningar är det uppenbart att röjandet av den misstänktes identitet många gånger kan vara till betydande men för denne; grundsatsen att en misstänkt skall betraktas som oskyldig till dess att skuld har konstaterats av domstol kan alltså komma att trädas för när.

Regleringen rörande meddelarfriheten innebär att det har anförtratts åt de offentliga funktionärerna att efter eget omdöme göra avvägningen mellan sekretessbehovet och motstående intressen, och någon skyldighet att begagna sig av meddelarfriheten föreligger inte.

Som nyss sagts är regelsystemet förenat med risker för publicitetsskador och liknande på förundersökningens område. Dessa risker motverkas emellertid enligt utskottets uppfattning av den omdömesgillhet varmed åklagarna och polisen i allmänhet tillämpar reglerna. I samma riktning verkar också de pressetiska regler som finns på området.

Sammantaget finner utskottet att det saknas skäl att i det hänseende som föreslås i motionen gå ifrån den ordning som gäller. Utskottet avstyrker bifall till motion 1511.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *medelsberäkningen*
att riksdagen med bifall till regeringens förslag till *Riksåklagaren* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 10 371 000 kr.,
2. beträffande *åklagares möjlighet att lämna information om förundersökning*
att riksdagen avslår motion 1983/84:1511.

2. **Läns- och distriktsåklagarmyndigheterna.** Regeringen har under punkt C2 (s. 55–59) föreslagit riksdagen att till Läns- och distriktsåklagarmyndigheterna för budgetåret 1984/85 anvisa ett förslagsanslag av 248 609 000 kr.

Motion

I motion 1983/84:1351 av Gunilla André m. fl. (c) hemställs, såvitt nu är i fråga, att riksdagen beslutar uttala sig för att den beslutade förändringen av åklagarväsendets regionala organisation inte bör komma till stånd (yrkande 5).

Utskottet

Medelsberäkningen

Regeringens förslag till medelsberäkning under denna punkt innebär en ökning av anslaget med drygt 21,5 milj. kr.; totalt föreslås ett anslag av ca 248,6 milj. kr.

I budgetpropositionen uppger departementschefen att regeringen har för avsikt att under hösten 1984 lägga fram ett samlat program med förslag till inriktning av bekämpningen av narkotika och narkotikabrottslighet samt ekonomisk kriminalitet och till resursanvändningen på områdena. Redan i förevarande budgetförslag föreslås emellertid en förstärkning av åklagarväsendets resurser för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten; sålunda beräknas medel för tolv nya åklagartjänster. Vidare beräknas medel för inrättande av fyra tjänster för revisorer.

Mot bakgrund av den förslagna satsningen på nya tjänster för bekämpning av *ekonomisk brottslighet* beräknas 550 000 kr. för erforderlig specialutbildning av åklagare. För inköp av personatorer avsedda att användas i kampen mot den ekonomiska brottsligheten beräknas 280 000 kr.

Främst med hänsyn till den ökande våldsbrottsligheten föreslås medel för inrättande av ytterligare fem åklagartjänster.

Av budgetförslaget framgår vidare att fyra tjänster för distriktsåklagare bör inrättas i utbyte mot fyra tjänster för assistentåklagare.

Enligt utskottets mening är det särskilt angeläget att åklagarväsendet, i likhet med vad som skett under innevarande budgetår, tillförs resurser för att effektivt kunna medverka i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Utskottet finner budgetförslaget tillfredsställande i detta hänseende.

I fråga om insatser mot *narkotikabrottsligheten* föreslås inga särskilda åtgärder under förevarande anslag. Departementschefen hänvisar till det nyss nämnda samlade program för insatserna mot narkotikan som regeringen avser att lägga fram senare i år samt till att – i likhet med vad som skett för innevarande budgetår – medel för olika narkotikabekämpande projekt beräknas under anslaget A 2. Justitiedepartementet.

Av vad departementschefen anför under förevarande anslag framgår att han anser att läget är oroande när det gäller åklagarväsendets resurser att bekämpa narkotikabrottsligheten. Utskottet delar denna uppfattning. Frågan om särskild förstärkning av åklagarväsendets resurser för ändamålet får emellertid prövas i samband med utskottets beredning av förslaget till anslag under A 2.

Med det anförda godtar utskottet regeringens förslag till medelsberäkning under förevarande punkt.

Åklagarväsendets regionala organisation

Under hösten 1983 beslutade riksdagen riktlinjer för en ändrad regional organisation m. m. inom åklagarväsendet (prop. 1982/83:158, JuU 1983/84:6, rskr 35). Beslutet innebär bl. a. att nuvarande 21 länsåklagarområden fr. o. m. den 1 juli 1985 skall bilda 13 nya regionala verksamhetsområden. Vid ärendets beredning framhöll utskottet bl. a. att det var uppenbart att de behov av ökad effektivitet och flexibilitet som kännetecknar den regionala åklagarverksamheten inte kan tillgodoses enbart genom personalförstärkningar, något som f. ö. det rådande budgetläget inte medger; framför allt fordrades det rationaliseringar genom sådana organisatoriska förändringar som riktlinjerna syftade till.

I motion 1351 begärs att riksdagen skall uttala sig för att den beslutade förändringen av åklagarväsendets regionala organisation inte skall ske.

Enligt utskottets mening saknas skäl att föreslå några ändringar i de av riksdagen för kort tid sedan beslutade riktlinjerna rörande åklagarväsendets regionala organisation. Utskottet avstyrker bifall till motion 1351 i denna del.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *medelsberäkningen*
att riksdagen med bifall till regeringens förslag till *Läns- och distriktåklagarmyndigheterna* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 248 609 000 kr.,
2. beträffande *åklagarväsendets regionala organisation*
att riksdagen avslår motion 1983/84:1351 i denna del (yrkande 5).

Stockholm den 13 mars 1984

På justitieutskottets vägnar

LISA MATTSON

Närvarande: Lisa Mattson (s), Eric Jönsson (s), Karin Söder (c), Björn Körlof (m), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Helge Klöver (s), Arne Svensson (m), Gunilla André (c), Karl-Gustaf Mathsson (s), Ulla-Britt Åbark (s), Sven Munke (m), Hans Petersson i Röstånga (fp), Lars-Erik Lövdén (s) och Hans Göran Franck (s).

Reservation**Åklagarväsendets regionala organisation (punkt 2 mom. 2)**

Karin Söder (c) och Gunilla André (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Enligt utskottets mening saknas" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet får först konstatera att riksdagens beslut leder – om det genomförs – till en inte önskvärd centralisering av den regionala åklagarverksamheten. De negativa verkningar i olika avseenden som blir följden av centraliseringen har närmare beskrivits i reservation 1 till justitieutskottets betänkande 1983/84:6. Utskottet ansluter sig till den i reservationen redovisade bedömningen i detta hänseende.

Vid ställningstagande till motionsyrkandet fäster utskottet vidare avseende vid det samband som råder mellan åklagarverksamheten på regional nivå och den på central och lokal nivå. Beträffande riksåklagaren har nyligen lagts fram ett betänkande (Ds Ju 1983:19) med förslag till vissa organisatoriska förändringar. Betänkandet remissbehandlas f.n. I fråga om den lokala åklagarorganisationen aviseras en översyn i budgetpropositionen. Enligt utskottets mening är det inte lämpligt att såsom skett genom riksdagens beslut förra året lägga fast en organisation för den regionala nivån utan att avvakta resultatet av översynsarbetet beträffande åklagarverksamheten på central och lokal nivå.

Det anförda innebär att utskottet delar den i motion 1351 framförda uppfattningen att den av riksdagen förra året beslutade förändringen av åklagarväsendets regionala organisation inte bör genomföras. Riksdagens beslut såvitt gäller inrättande av en statsåklagarmyndighet för speciella mål bör dock inte ändras. Såsom närmare här utvecklats i den nyss nämnda reservationen bör hela åklagarväsendet bli föremål för en samlad översyn.

Vad utskottet nu anfört med anledning av motion 1351 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande åklagarväsendets regionala organisation

att riksdagen med anledning av motion 1983/84:1351 i denna del (yrkande 5) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.